

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته ی الهیات (علوم قرآن و حدیث)

معنای زندگی در قرآن و حدیث

توسط:

محمد حسن کاردان پور

استاد راهنما:

دکتر سهراب مروتی

تابستان ۱۳۸۸

به نام خدا

معنای زندگی در قرآن و حدیث

توسط:

محمد حسن کاردان پور

پایان نامه ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی از فعالیت‌های تحصیلی لازم
برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته‌ی:

الهیات (علوم قرآن و حدیث)

از دانشگاه ایلام

ایلام

جمهوری اسلامی ایران

در تاریخ ۸۸.۴.۱۶ توسط هیأت داوران زیر ارزیابی و با درجه ۱۰۰ به تصویب نهایی رسید.

دکتر سهراب مروتی، استادیار گروه الهیات (رئیس هیأت داوران).....
دکتر حسن قنبری، استادیار گروه الهیات (مشاور).....
دکتر مهدی اکبرنژاد، استادیار گروه الهیات دانشگاه ایلام (داور).....
دکتر طاهر علیمحمدی، استاد گروه الهیات دانشگاه ایلام (داور).....

تابستان ۱۳۸۸

تقدیم

تقدیم به مادر و پدرم؛ آنها که هرگز نگذاشتند بفهمم از غم دوری چه در دلشان می گذرد.
تقدیم به روح بلند رفیق و دلگرمی روزهای سخت زندگی ام؛ او که پیوسته قوت قلبم بود؛
مرحوم مهدی دهقان.

تقدیم به همسرم؛ او که با صبرش مرا شرمنده خود ساخت.

و تقدیم به همه کسانی که به آنها مدیونم.

تشکر و قدردانی

منت خدای را که مدد نمود تا پس از تلاش فراوان و محبت دوستان کار نگارش این مختصر پایان پذیرفت و به موجب سخن پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله که می فرمایند: «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» بر خود فرض می دانم از تمام عزیزانی که مرا در نوشتن این رساله یاری نمودند تشکر فراوان نمایم. در این بین استاد ارجمند و گرانمایه ام جناب دکتر مروتی که زحمت راهنمایی این رساله را بر عهده داشتند و علیرغم مشغله های فراوان، پیوسته با صبر و متانتی مثال زدنی در بهبود این نوشته کوشیدند حقی صد چندان بر گردن این حقیر دارند. نیز جناب دکتر قنبری که زحمت مشاوره بر دوش ایشان بود. همچنین از جناب دکتر اکبرنژاد و دکتر علیمحمدی که داوری این پایان نامه را بر عهده گرفتند و با صمیمیت قدم در راه رفع اشکالات موجود گذاشتند کمال امتنان را دارم. در پایان از تمام دوستانی که به نوعی به من یاری رساندند تشکر و قدردانی نموده از خداوند منان، تعالی و کمال روز افزونشان را مسئلت دارم.

چکیده

بحث از هدف خلقت انسان و معنای زندگی از دیدگاههای گوناگون مورد بررسی و تدقیق قرار گرفته است و هر کس از نقطه نظر خود به نظریه پردازی در این باب روی آورده است. در بین این آثار ارزشمند، فقدان اثری که هدف و معنای زندگی انسان را از خلال آیات حیاتبخش قرآن کریم و نیز احادیث ائمه اهل بیت علیهم السلام استخراج و تبیین نماید احساس می شود. این نوشتار بر آن است تا ضمن بیان این مطلب که قرآن کریم برای زندگی بشر طرح نقشه نموده و آن را غایت مند می داند، به بیان اهداف مورد نظر این کتاب آسمانی بپردازد و آنها را در حد ممکن با استفاده از احادیث که در واقع تفسیر این آیاتند شرح و تبیین نماید.

واژگان کلیدی: معنا، زندگی، معنای زندگی، قرآن، حدیث.

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
مقدمه.....	۱.....
فصل اول	۳.....
کلیات.....	۴.....
۱-۱- بیان مساله پژوهشی.....	۴.....
۱-۲- اهمیت و ضرورت مساله مورد تحقیق.....	۴.....
۱-۳- اهداف تحقیق.....	۵.....
۱-۳-۱- هدف کلی.....	۵.....
۱-۳-۲- اهداف جزئی.....	۵.....
۱-۴- پرسش های تحقیق.....	۵.....
۱-۵- مروری بر مطالعات صورت گرفته.....	۵.....
۱-۵-۱- کتاب ها.....	۶.....
۱-۵-۲- مقالات.....	۶.....
۱-۵-۳- پایان نامه ها.....	۷.....
۱-۶- روش تحقیق.....	۷.....
فصل دوم	۸.....
پیشینه نظری موضوع.....	۹.....
۲-۱- طرفداران هدفمندی زندگی در سایه ایمان به امر ماورائی.....	۹.....
۲-۱-۱- معتقدان به هدفمندی زندگی با اعتقاد به حاکمیت روح کلی بر جهان.....	۱۰.....
۲-۱-۲- معتقدان به هدفمندی زندگی با اعتقاد به خدا به عنوان امر ماورائی.....	۱۰.....
۲-۲- طرفداران پوچی و بیمعنایی زندگی.....	۱۴.....
۲-۲-۱- معتقدان به توانایی انسان در معنایابی و هدفگذاری زندگی (جعل معنا).....	۱۴.....
۲-۲-۲- معتقدان به پوچی مطلق زندگی.....	۱۷.....
فصل سوم	۱۹.....

۲۰ مبانی رساله
۲۰ ۱-۳- مفهوم شناسی
۲۰ ۳-۱-۱- هدف
۲۱ ۳-۱-۲- معنا
۲۱ ۳-۱-۳- زندگی
۲۲ ۳-۱-۴- هدف زندگی
۲۲ ۳-۱-۵- ماهیت هدف زندگی
۲۴ ۳-۱-۶- ماهیت معنای زندگی
۲۴ ۳-۱-۷- معنای زندگی، زندگی معنادار
۲۵ ۳-۲- واژه های مترادف «زندگی» در قرآن و روایات
۲۵ ۳-۲-۱- حیات
۲۶ ۳-۲-۱-۱- وجوه معنایی «حیات» در قرآن و روایات
۲۶ الف) حیات نباتی
۲۷ ب) حیات دنیوی
۲۸ ج) حیات معنوی
۲۹ د) حیات اخروی
۳۰ ه) حیات خداوند
۳۱ ۳-۲-۱-۲- اوصاف حیات دنیا در قرآن
۳۱ الف) لهو، لعب، زینت، تکاثر، تفاخر
۳۲ ب) متاع غرور
۳۳ ج) متاع قلیل
۳۳ د) عَرَض
۳۶ ۳-۲-۱-۳- اوصاف حیات آخرت در قرآن
۳۶ الف) برتر و باقی تر
۳۷ ب) کثیر در مقابل قلیل
۳۷ ج) دار الحیوان
۳۸ د) دار القرار
۳۹ ۳-۲-۲- عیش

۴۰ ۳-۲-۱- عیش در ادبیات قرآن و روایات
۴۲ ۳-۲-۳- ماهیت هدف زندگی در قرآن
۴۵ فصل چهارم
۴۶ اهداف زندگی در قرآن کریم و روایات معصومین علیهم السلام
۴۷ ۴-۱- اهداف واسطه‌ای (بین راهی)
۴۷ ۴-۱-۱- معرفت و شناخت آفریدگار
۴۹ ۴-۱-۱- حقیقت معرفت
۵۱ ۴-۱-۱-۲- راهکارهای قرآن و روایات برای کسب معرفت باریتعالی
۵۱ الف) تفکر در خلقت
۵۳ ب) خودشناسی
۵۵ ج) اسوه شناسی
۵۷ ۴-۱-۱-۳- آثار و پیامدهای معرفت خداوند از منظر قرآن و روایات
۵۷ الف) ایمنی از خوف و حزن
۵۸ ب) استجاب دعا
۵۹ ج) بی‌نیازی از مردم
۵۹ د) روی گردانی از دنیا، رغبت به آخرت
۶۰ ه) تواضع
۶۱ و) مقبولیت و سودمندی عمل
۶۴ ۴-۱-۲- عبادت و عبودیت خداوند عزوجل
۶۸ ۴-۱-۲-۱- حقیقت عبادت
۷۰ ۴-۱-۲-۲- حقیقت عبودیت
۷۱ ۴-۱-۲-۳- راهکارهای قرآن و روایات برای رسیدن به حقیقت عبادت و عبودیت
 ۴-۱-۲-۴- آثار و پیامدهای عبادت و عبودیت خداوند برای انسان از دیدگاه قرآن و
۷۱ روایات
۷۲ الف) عبادت پاک کننده روح و جسم انسان
۷۳ ب) عبادت یادآور یاد خداوند
۷۴ ج) مَثَلِ اعْلَایِ الهی شدن
۷۵ د) تقوای الهی

- ه) ارث بردن زمین ۷۶
- و) رستگار شدن ۷۷
- ز) تواضع و فروتنی ۷۷
- ح) بی نیازی ۷۸
- ط) برخورداری از نعمت ۷۸
- ۴-۱-۳- ابتلاء و آزمایش ۸۰
- ۴-۱-۳-۱- حقیقت ابتلاء و آزمایش ۸۲
- ۴-۱-۳-۲- راهکارهای قرآن و روایات برای سربلندی در آزمایشات الهی ۸۶
- الف) صبر و بردباری در مصائب ۸۶
- ب) توجه به گذرا بودن حوادث این جهان ۸۷
- ج) خداوند را در تمام مصائب حاضر و ناظر دانستن ۸۸
- د) پناه بردن به قرآن کریم ۸۸
- ۴-۱-۳-۳- آثار و پیامدهای ابتلاء و آزمایش الهی برای انسان از منظر قرآن و روایات ۸۹
- الف) برداشته شدن پرده های غفلت از جلوی دیدگان انسان ۸۹
- ب) تعالی و کمال ۹۰
- ج) ایجاد روحیه مقاومت در انسان ۹۰
- د) شکوفایی و بروز استعداد های نهفته انسان ۹۱
- ۴-۱-۴- خلافت و جانشینی خدای متعال در زمین ۹۲
- ۴-۱-۴-۱- حقیقت خلافت و امامت ۹۴
- ۴-۱-۴-۲- راهکارهای قرآن و روایات برای رسیدن به مقام خلافت و جانشینی خداوند در زمین ۹۷
- الف) صبر و یقین ۹۷
- ب) اطاعت و فرمانبرداری ۹۸
- ج) شرک نورزیدن به خدای رحمان ۹۹
- د) آراسته شدن به زیور اسماء الهی ۱۰۰
- ۴-۱-۴-۳- آثار و پیامدهای خلافت و جانشینی خداوند در زمین برای انسان ۱۰۰
- الف) تصرف در عالم هستی ۱۰۰
- الف) هدایت و رهبری مردم ۱۰۱

- ۴-۲- هدف نهایی..... ۱۰۲
- ۴-۲-۱- ایصال به رحمت خداوند یا دخول در بهشت..... ۱۰۲
- ۴-۲-۱-۱- حقیقت رحمت و بهشت..... ۱۰۶
- ۴-۲-۱-۲- راهکارهای قرآن و روایات برای معنادار شدن زندگی و ایصال به رحمت خداوندی و دخول در بهشت..... ۱۱۱
- الف) اطاعت از خدا و رسول..... ۱۱۱
- ب) پیروی از کتاب الله و عترت طاهره پیامبر صلی الله علیه و آله..... ۱۱۲
- ج) خشیت الهی..... ۱۱۳
- د) برپا داشتن نماز و دادن زکات..... ۱۱۳
- ه) انجام عمل صالح..... ۱۱۴
- و) اخلاص در عبادت خداوند..... ۱۱۵
- ۴-۳- اهداف زندگی و رابطه آن با معنای زندگی..... ۱۱۷
- ۴-۴- ویژگی ها و مشخصه های اهداف ذکر شده در آیات و روایات..... ۱۱۸
- الف) روشن و بدون ابهام بودن..... ۱۱۸
- ب) قابل وصول بودن برای همگان (جامعیت و شمول)..... ۱۱۸
- ج) عملی و کاربردی بودن..... ۱۱۹
- د) عقلانی بودن..... ۱۲۰
- ۴-۵- شاخص ها و ویژگی های زندگی معنادار در قرآن و حدیث..... ۱۲۱
- ۴-۵-۱- یاد خدا..... ۱۲۱
- ۴-۵-۲- مفید بودن زندگی و عدم خسران و ضرر..... ۱۲۱
- ۴-۵-۳- هدایت شدن و سعادت‌مند گشتن..... ۱۲۳
- ۴-۵-۴- گشادگی و آسایش زندگی..... ۱۲۳
- ۴-۵-۵- آرامش قلب، نفس مطمئنه..... ۱۲۴
- ۴-۶- نتیجه گیری..... ۱۲۶
- منابع و مأخذ..... ۱۲۸
- فهرست کتب:..... ۱۲۸
- فهرست مقالات:..... ۱۳۷

مقدمه

هدف و غایت زندگی از مسائلی است که هیچگاه عرصه فکر آدمی از آن تهی نبوده است. از اولین روزهای حیات بشر بر روی کره خاکی این امر به وضوح قابل ملاحظه است؛ آنجا که انسانها سنگ در دست گرفته و برای ادامه بقاء به شکار و دفاع از خود پرداختند. البته بدیهی است که هدف زندگی در همه زمانها و مکانها همین مسئله بقای حیات نبوده است. با پیشرفت انسان و ظهور تمدن های بشری، حوزه های فلسفی از جمله حوزه یونان شکل گرفت. در این مکاتب همان ایده های سابق در مورد هدف زندگی مطرح شدند، البته با رنگ و لعابی تازه. فلسفه های لذت محور^۱ از این دسته بودند. در این بین گروه های دیگری نیز بودند که اهداف متفاوتی از جمله سعادت را هدف زندگی می پنداشتند و این جهشی در نظریه پردازی در باب هدف زندگی قلمداد می شود که صرف لذت و اموری این چنینی را هدف نمی دانستند. با ظهور ادیان توحیدی مانند یهود، مسیحیت و اسلام، پرسش از هدف زندگی متوقف گردید؛ نه به این معنا که زندگی بی هدف شد بلکه سوال مطرح بود، اما جواب روشن داده می شد^۲ به عبارت دیگر با هدفمند معرفی شدن زندگی توسط آموزه های دینی و تبیین آن، این سوال با پاسخ قطعی مواجه شد. در غرب تا قرن شانزدهم که کلیسا بر دین و زندگی مردم تسلط کامل داشت، پاسخ سوال از هدف زندگی چنان واضح و آشکار به نظر می رسید که کسی به بحث و فحص در این باره احساس نیاز نمی نمود تا این که در قرن شانزدهم نگرش به زندگی و هدف و معنای آن تغییر یافت، چرا که از این زمان به بعد تبیین های توصیفی و تحلیلی کم کم جای تبیین امور با توسل به غایت را گرفت. از اواسط قرن شانزدهم با انتشار دایره المعارف ها افکار ضد کلیسا به سرعت گسترش یافت و به این ترتیب پایه های کلامی اخلاق سست و لرزان گردید. با صنعتی شدن جوامع و تلاش صنعتداران برای فروش بیشتر، انهدام زیربنای اخلاق و وجدان سرعتی مضاعف یافت. با ظهور اندیشمندانی مانند نیچه و سارتر که زندگی را سراسر پوچ می دانستند و معتقد بودند انسان باید در جستجوی هدف خودش باشد و از همه مهمتر با اعلام «مرگ خدا» توسط نیچه پایه های لرزان اخلاق به یکباره فرو ریخت و بی هدفی و بی معنایی سراسر زندگی مردم غرب را فرا گرفت. در این دوران انسان رجعت و عقبگردی بس عظیم به سمت قهقراء داشت. اهداف ابتدایی که قبل از ظهور مکاتب فلسفی یونان رواج داشتند بار دیگر ارزش تلقی شده و یکه تاز میدان شدند و امروز کار غرب به جایی رسیده که چنان در دریای بی هدفی و بی معنایی غوطه ور است که مدام

۱- این مکاتب فلسفی بعداً مورد اشاره و بررسی قرار خواهند گرفت.

۲- سوالاتی که از طرف مردم از پیشوایان دینی پرسیده می شد و جوابهایی که این بزرگواران به این سوالات می دادند مهر تاییدی بر این مدعاست که نمونه هایی از این امور در خلال رساله مورد اشاره قرار خواهند گرفت.

سراب هایی را به جای هدف می پندارد و پس از مدتی رهسپاری به سوی آن، پوچی آن را در می یابد.

در جوامع مسلمان همچون مسیحیان گذشته هدف زندگی امری بديهی می نمود و مردم با در نظر آوردن آموزه های دینی زندگی خود را هدفمند می پنداشتند. لکن همین جوامع تحت تاثیر غرب جدید و آموزه های آن تا حدودی از اصول هدف آفرین دین مبین اسلام دور مانده اند. آمارهای روزافزون جرایم اعم از خودکشی ها، تجاوزات، آزارها، اعتیاد و افسردگی و دلیل بارزی برای تمام این گفته هاست؛ و در این بین رفتار و برخورد انسانها با مقوله دین و آموزه های آن بسیار تعجب برانگیز است. تعجب از اینکه چرا انسانها سخنان و تعالیم معلم بزرگ بشریت که قرن های متمادی هدف بخش و معناده زندگی (حتی در جزئی ترین امور) بوده است را رها کرده اند و به حرف ها و اندیشه های مثلاً فلاسفه ای روی آورده اند که فقط در خور و شایسته محافل به ظاهر فلسفی خودشان است.

و اینک زمان آن رسیده که آدمی پس از تجربه تمامی راه های موجود در گذشته و حال، اعتراف کند که بهترین خانه، خانه ای نیست که بر اساس مدرنترین قوانین معماری ساخته شده باشد بلکه خانه ای است که بر اساس نیازهای انسان بنا شده باشد و بی تردید این خانه، خانه دین است.

علاوه بر امور فوق یک مسئله دیگر اهمیت بحث از هدف و معنای زندگی از منظر قرآن و روایات را صد چندان می کند و آن وضع و شرایط کنونی جامعه ماست. اکنون که کشور ما در حال عبور از سنت به سوی مدرنیسم است باید جایگاه قرآن و روایات در مقام هدف گذاری و معنابخشی به زندگی مردم روشن و آشکار گردد تا در کنار پیشرفت صنعتی و مادی، شاهد پیشرفت معنوی و رو به کمال مردم باشیم.

به همین منظور این رساله در نظر دارد تا در یک فرایند منطقی قدرت مسلم قرآن کریم و به تبع آن، روایات معصومین را در هدف گذاری برای زندگی آشکار نماید. در این راستا پس از بیان کلیات پژوهش در فصل دوم به بیان پیشینه نظری موضوع و به عبارتی تاریخچه بحث از هدف زندگی در ادیان و مکاتب پرداخته تا اهمیت فزاینده این موضوع و حیاتی بودن آن بیش از پیش آشکار شود. سپس در فصل سوم مبانی رساله مورد بررسی و تدقیق قرار گرفته و در نهایت فصل چهارم در ابتدا با در نظر گرفتن مبانی رساله به بیان اهداف و معنای زندگی از خلال آیات قرآن کریم و کلام ائمه معصومین علیهم السلام پرداخته و در پایان شاخص ها و ویژگی های زندگی معنادار را از منظر قرآن و روایات تبیین نموده است.

فصل اول

کلیات

کلیات

۱-۱- بیان مسئله پژوهشی

هر چند بحث از هدف زندگی قدمتی به اندازه عمر بشر بر روی کره خاکی دارد لکن بحث از معنای زندگی از مسائل نوظهور به حساب می آید. به مسأله معناداری زندگی از دیدگاه های گوناگون نگاه شده است. لکن بدیهی است که دین در همیشه دوران به عنوان منبع معنا بخش زندگی مطرح بوده است. دین اسلام نیز از این اصل مستثنی نبوده و معنای زندگی از لایه لای آیات نورانی اش قابل مشاهده و استخراج است. در همین راستا این رساله در نظر دارد تا معنای زندگی را از منظر قرآن به علاوه روایات که در حقیقت تفسیر این کتاب گران سنگ هستند تبیین کند.

۱-۲- اهمیت و ضرورت مساله مورد تحقیق

بحث از معنای زندگی به اندازه ای مهم و خطیر است که ادامه دادن حیات یا ادامه ندادن به آن در گرو پاسخ به این سؤال است. شاید بهترین وصف در اهمیت این مطلب سخن آلبر کامو باشد. وی می گوید: معنای زندگی فوری ترین و قوی ترین مسئله است (منبع) و این جمله به شایستگی تمام اهمیت و ضرورت تحقیق در مورد معنای زندگی را بیان می کند. از طرف دیگر حیات و زندگی هدیه ای است که تنها یک بار از جانب خداوند به انسان ارزانی می شود به همین دلیل نمی توان اهداف و معانی مختلف مطرح شده از جانب مکاتب گوناگون را بدون بررسی و تأمل پیروی کرد؛ چه بسا پس از عمری دنباله روی و جستجو در نهایت پوچی معنای مفروض آشکار شود که دیگر پشیمانی ارزشی ندارد. اینجاست که تبیین معنای زندگی از منظر کلام بی واسطه ی خداوند یعنی قرآن کریم و به دنبال آن روایات معصومین علیهم السلام اهمیت و ضرورت واقعی خود را نمایان می کند؛ چرا که هر کس از این دو پیروی کند هرگز گمراه نخواهد شد.

۱-۳- اهداف تحقیق

اهدافی که در این رساله دنبال می شوند را می توان به دو دسته هدف کلی و اهداف جزئی تقسیم نمود که هر کدام از این قرارند:

۱-۳-۱- هدف کلی: معنای زندگی از دیدگاه قرآن کریم و روایات ائمه معصومین علیهم السلام هدف اصلی این رساله می باشد.

۱-۳-۲- اهداف جزئی: اهدافی که در کنار هدف کلی رساله دنبال می شوند بدین شرحند:
الف) تاریخچه بحث از معنای زندگی در ادیان و مکاتب.
ب) تعریف اصطلاحات و واژه های مرتبط با معنای زندگی و سعی در تعریف این اصطلاحات از دیدگاه قرآن.

ج) بیان راهکارهای قرآن و روایات در جهت معنادار شدن زندگی.
د) بیان آثار و پیامدهای معناداری زندگی از دیدگاه قرآن و روایات.
ه) شاخص ها و ویژگی های زندگی معنادار در منظر قرآن و روایات.

۱-۴- پرسش های تحقیق

پرسش هایی که این رساله در صدد پاسخ گویی به آنهاست از این قرارند:
الف) تاریخچه بحث از هدف و معنای زندگی در ادیان الهی و مکاتب بشری چگونه است؟
ب) تعریف لغوی و اصطلاحی هدف، معنا، زندگی، معنای زندگی و زندگی معنادار و کلمات مرتبط از این قبیل چیست؟

ج) هدف یا اهداف زندگی در قرآن و روایات کدامند؟
د) راهکارهای راهبردی قرآن و روایات برای معنادار شدن زندگی چیست؟
ه) پیامدهای زندگی معنادار در نگره قرآن و روایات کدامند؟
و) شاخص ها و ویژگی های زندگی معنادار در منظر قرآن و روایات کدامند؟

۱-۵- مروری بر مطالعات صورت گرفته

آثاری که در رابطه با هدف و معنای زندگی به رشته تحریر درآمده است در سه محور کتاب ها، مقالات و پایان نامه ها قابل ذکر است.

۱-۵-۱- کتاب ها

در کتابهای نگاشته شده می توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف) «فلسفه و هدف زندگی» اثر علامه بزرگوار محمد تقی جعفری (ره). ایشان در این اثر پس از تعریف هدف، انواع انگیزه های پرسش از هدف زندگی را مطرح می نمایند، سپس سه مقدمه برای بررسی هدف زندگی از دیدگاه مذهب بیان می کنند. از نظر این دانشمند شهیر هدف زندگی از دیدگاه قرآن عبادت است.

ب) «هدف حیات زمینی آدم» اثر استاد اصغر طاهرزاده. ایشان در این اثر که ۵۲۰ صفحه دارد از زمان خلقت آدم در بهشت تا هبوط او بر روی زمین را مورد بررسی قرار داده اند تا فلسفه خلقت انسان یعنی خلیفه الله شدن را توضیح دهند. از نظر ایشان فلسفه و هدف آفرینش انسان این بوده که جانشین و خلیفه خداوند بر روی زمین شود و این جانشینی یعنی آشکار کردن اسماء الهی.

ج) «هدف آفرینش» تالیف آقای احمد لقمانی. ایشان در این کتابچه آیات و احادیثی که به نحوی متذکر مسئله هدف خلقت انسان شده اند را مطرح کرده و رسیدن به رحمت و عبادت را هدف آفرینش انسان معرفی می کند.

۱-۵-۲- مقالات

در بخش مقالات نوشته شده در زمینه معنا و هدف زندگی می توان به مقاله های زیر اشاره کرد:
الف) فصلنامه نقد و نظر در دو نوبت اقدام به چاپ ویژه نامه معنای زندگی کرده است. این فصلنامه در سال هشتم شماره های اول و دوم اقدام به چاپ مقالاتی که اکثرا ترجمه مقالات خارجی هستند را چاپ نموده و در شماره های سوم و چهارم اقدام به چاپ نقدهایی که بر مقالات شماره های قبلی وارد شده نموده است. مقالات زیر از آن جمله اند:

«پوچی پوچی» (نقدی بر مقاله پوچی) از عسکری سلیمانی امیری.

«حیات طیبه» (نگاهی دیگر به مقاله پوچی) از حمید شهریاری.

«و اینک زیستن با خدا» از هادی صادقی.

«بیدلیلی بیمعنایی» از مصطفی ملکیان.

«خدا و معنای زندگی» (نقد و بررسی مقاله «آیا هدف خداوند می تواند سرچشمه معنای زندگی باشد؟») از عسکری سلیمانی امیری.

«هدفداری خلقت» از غلامحسین توکلی.

و

از دیگر مقاله ها می توان به نوشته های ذیل اشاره کرد:

«هدف زندگی در قرآن» اثر سید حمید هاشمی در گلستان قرآن سال ششم، شماره ۱۶۷.

«هدف زندگی و جهان بینی» اثر علی اصغر راغبی چاپ شده در مکتب اسلام سال ۳۴، شماره ۵.

«معنای زندگی از دیدگاه استیس و هاب واکر» از اعظم پویا زاده در مقالات و بررسی ها دفتر ۷۳ تابستان ۸۲.

«قرآن و معنای زندگی» از سید ابراهیم سجادی در فصلنامه پژوهش های قرآنی شماره ۲۵.

و ...

۱ - ۵ - ۳ - پایان نامه ها

و اما پایان نامه هایی که به بحث معنای زندگی پرداخته اند چندان زیاد نیستند که می توان به عناوین زیر اشاره کرد.

الف) «بررسی تطبیقی دیدگاه ها درباره معنای زندگی» (ارسطو، نیچه، علامه طباطبائی) نگارش این پایان نامه توسط آقای یحیی مرندی، به راهنمایی آقای دکتر امیر عباس علیزمانی و مشاوره آقای دکتر عسکر دیرباز در بهار ۱۳۸۵ صورت گرفته است. این پایان نامه در چهار فصل طبقه بندی شده که به ترتیب از این قرارند: فصل اول کلیات، فصل دوم ارسطو و معنای زندگی، فصل سوم نیچه و معنای زندگی، فصل چهارم علامه طباطبائی و معنای زندگی.

ب) «معنای زندگی از منظر قرآن و علوم تربیتی» نوشته سرکار خانم محبوبه موسایی پور به راهنمایی جناب دکتر محمد جواد نجفی و مشاوره جناب دکتر مسعود حسین چاری در بهار ۱۳۸۴. این پایان نامه که بررسی تطبیقی است در واقع بررسی معنای زندگی از دیدگاه مکتب لوگو تراپی (معادرمانی) که موسس آن ویکتور فرانکل می باشد و قرآن کریم است. این رساله مشتمل بر چهار فصل است. فصل اول کلیات، فصل دوم حیات و ابعاد گوناگون آن در قرآن، فصل سوم مفاهیم معنابخش و معنای غایی از نگاه قرآن، فصل چهارم معرفی، بررسی و نقد مکتب لوگو تراپی با استفاده از مفاهیم قرآن.

۱ - ۶ - روش تحقیق

از آنجایی که این رساله در نظر دارد معنای زندگی را از دیدگاه قرآن و روایات تبیین کند لذا در این زمینه از آیات قرآن کریم، کتب حدیثی و روایی و منابع موجود در این زمینه استفاده می نماید که طبیعتاً روش کتابخانه ای و توصیفی - تحلیلی می باشد.

فصل دوم

پیشینه نظری موضوع

پیشینه نظری موضوع

هر چند که بحث از معنای زندگی از موضوعات نوظهور است اما بحث درباره هدف زندگی قدمتی به درازای عمر بشر دارد؛ یعنی از آن زمان که انسان سنگ در دست گرفت و برای بقاء حیات به شکار و مبارزه با عوامل طبیعی پرداخت. لکن معنا و هدف زندگی در تمام اعصار همین عنصر تنها نبوده است و در هر عصر متفکرانی برای یافتن و شناساندن معنا و هدف زندگی به کوشش و مجاهدت پرداخته اند و چه بسا هزینه های گزافی بر سر این کار متقبل شده اند. تلاش های در خور توجه فلاسفه یونان و اندیشمندان روم و همه بنیانگذاران مذاهب بزرگ درباره توجیه و تفسیر حیات آدمی به تنهایی دلیل بارزی است که می تواند تعمق آنها در فلسفه و هدف حیات را اثبات کند.

در تاریخ اندیشه انسانی موضوع هدف و معنی زندگی در دو قطب کلی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است: از یک سو اعتقاد به هدفمندی زندگی با ایمان به امری ماورائی حاکم بوده است و از سوی دیگر انکار هر نوع معنی و مقصود برای زندگی و بیان این که زندگی انسانی یک پدیده کاملاً بی محتوا و بدون معنی است خودنمایی می کرده است.

۲-۱- طرفداران هدفمندی زندگی در سایه ایمان به امر ماورائی

این متفکران که نوعاً به نیرویی ورای هستی و ماده معتقدند هدف زندگی انسان را در جایی غیر از جهان مادی جستجو می کنند و می گویند انسان باید در فرایند زندگی کوتاه دنیا، خود را برای رسیدن به آن هدف مهیا نماید. در یک تقسیم بندی جزئی تر اندیشمندان این گروه خود به دو دسته تقسیم می شوند.